

سرشناسه	:	عبودیت، عبدالرسول،
عنوان قرارداد	:	نهایة الحکمة فارسی شرح.
عنوان و نام پدیدآور	:	حکمت صدرایی به روایت علامه طباطبائی: مبحث ماهیت شرح نهایة الحکمة / مؤلف عبدالرسول عبودیت.
مشخصات نشر	:	قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	:	ج.
وضعیت فهرست‌نویسی	:	فیا.
یادداشت	:	بالای عنوان: شرح نهایة الحکمة.
یادداشت	:	کتابنامه.
یادداشت	:	نمایه.
عنوان دیگر	:	شرح نهایة الحکمة.
موضوع	:	طباطبائی، محمدحسین، ۱۲۸۱ - ۱۳۶۰. نهایة الحکمة -- نقد و تفسیر.
موضوع	:	حکمت متعالیه.
موضوع	:	فلسفه اسلامی.
شناسه افزوده	:	طباطبائی، محمدحسین، ۱۲۸۱ - ۱۳۶۰. نهایة الحکمة. شرح.
شناسه افزوده	:	مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ق.
رده‌بندی کنگره	:	ن ۴۰۳ع ۲۵/۱۳۹۲ BBR
رده‌بندی دیوبی	:	۱۸۹/۱
شماره کتاب‌شناسی ملی	:	۳۶۵۹۰۵۸

شرح نہیۃ الحکمتہ

مرحلہ پنجم

حکمت صدرایی بہ روایت علامہ طباطبائی

مبحث ماہیت

عبدالرسول عبودیت

انتشارات مؤسسہ آموزشی و پژوهشی امام خمینی

۱۳۹۳

شماره ردیف ۱۱۱۳
شماره موضوعی فلسفه - ۱۳۴
۱۳۹۳-۲۶

■ حکمت صدرایی به روایت علامه طباطبائی: مبحث ماهیت (شرح نهایة الحکمة: مرحله پنجم)

● مؤلف: عبدالرسول عبودیت

● ناشر: انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمته الله علیه

● چاپ: نگارش

● نوبت و تاریخ چاپ: اول، پاییز ۱۳۹۳

● شمارگان: ۱۰۰۰

● قیمت: ۱۳۰۰۰ تومان

○ دفتر مرکزی: قم، خیابان شهدا، کوی ممتاز، پلاک ۳۸
تلفن و نمابر: ۰۲۵-۳۷۷۴۳۳۲۶

○ شعبه مؤسسه امام خمینی (ره): قم، بلوار امین، بلوار جمهوری اسلامی، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)
تلفن: ۰۲۵-۳۲۱۱۳۶۲۹

فهرست مطالب

۹	مقدمه معاونت پژوهش
۱۳	پیشگفتار

مرحله پنجم: ماهیت و احکام آن

فصل اول: چیستی ماهیت و جایگاه احکام آن در فلسفه

۲۹	۱. تعریف ماهیت
۲۵	۲. جایگاه بررسی ماهیت و احکام آن
۳۸	۲-۱. جایگاه هلیات بسیطه
۴۰	۲-۲. جایگاه بررسی احکام ماهیت
۴۲	۳. توضیح دو اصطلاح

فصل دوم: لیست الماهیه من حیث هی الاهی

۴۵	۱. لحاظ ماهیت به مثابه سنجی از حقیقت
۵۰	۲. لیست الماهیه من حیث هی الاهی
۵۳	۳. اشکال و پاسخ
۵۹	۴. لزوم تقدیم سلب بر حیثیت

فصل سوم: اعتبارات ماهیت

۶۳	۱. اعتبارات سه‌گانه در مباحث ماهیت
۶۶	۱-۱. مقسم اعتبارات سه‌گانه
۷۰	۱-۲. ماهیت به کدام اعتبار موجود است؟
۷۵	۲. معنای اعتبار بشرط لایبی در ماده و صورت
۸۳	۲-۱. مقایسه دو دسته اعتبار
۸۵	۳. کلی طبیعی

فصل چهارم: کلی

۹۱	۱. بحث کلی و جزئی در فلسفه
۹۲	۲. معنای کلیت

۹۴	۳. بازگشت کلیت به وجود ذهنی
۱۰۰	۳-۱. اشکال و پاسخ
۱۰۲	۴. اقسام تمیز
۱۰۵	۴-۱. تمایز به تفاضل یا تشکیک در ماهیت

فصل پنجم: جزئی

۱۱۵	۱. معنای جزئیت و تشخیص
۱۱۷	۲. منشأ تشخیص
۱۲۲	۲-۱. تفاوت تمیز و تشخیص
۱۲۴	۳. بازگشت عوارض مشخصه به امارات تشخیص
۱۲۶	۴. اسباب و علل تشخیص
۱۲۸	۵. منشأ جزئیت در مفاهیم

فصل ششم: ذاتی و عرضی

۱۳۳	۱. حمل موافات و اشتقاق
۱۳۵	۲. تقسیم کلی به ذاتی و عرضی
۱۳۸	۲-۱. تقسیم عرضی به محمول بالضمیمه و خارج محمول
۱۴۰	۲-۲. نحوه عرضیت محمول ناشی از حلول عرض در جوهر
۱۴۴	۳. وجوه تمایز ذاتی از عرضی
۱۴۴	۳-۱. ضرورت ثبوت ذاتی برای ذات
۱۴۷	۳-۲. بی‌نیازی ذاتی از علت
۱۵۲	۳-۳. تقدم ذاتی بر ذات
۱۶۴	۴. نوع حمل ذاتی بر ذات
۱۶۴	۴-۱. اولیت حمل ذاتی بر ذات
۱۶۶	۴-۲. نظر فیلسوفان دیگر

فصل هفتم: جنس و احکام آن

۱۷۱	۱. تعریف
۱۷۲	۲. ابهامات ماهیت جنسی
۱۷۳	۲-۱. ابهام جنس در مقایسه با ماده
۱۷۶	۲-۲. ابهام جنس در مقایسه با نوع
۱۸۶	۳. کیفیت تقویم جنس به فصل
۱۸۷	۳-۱. اتحاد جنس و فصل در وجود خارجی
۱۸۹	۳-۲. تقویم جنس به فصل در وجود ذهنی
۱۹۴	۳-۳. اشکال و پاسخ

۱۹۹	نتایج
۱۹۹	۴-۱. اتحاد نوع با هریک از جنس و فصل
۲۰۲	۴-۲. جواز وجود اجناس و فصول مترتب در ماهیت واحد
۲۰۵	۴-۳. اتحاد بالذات جنس با ماده، و فصل با صورت
۲۱۳	۴-۳-۱. وحدت مابه‌الاشتراک و مابه‌الامتياز در بسیط خارجی

فصل هشتم: فصل و احکام آن

۲۲۱	۱. کاربردهای واژه «فصل»
۲۲۳	۲. تحقق ماهیت نوعی با وجود فصل اخیر
۲۲۹	۲-۱. اثبات اقوا بودن وجود فصل اخیر ماهیت
۲۳۵	۳. عدم اندراج فصل در جنس خود
۲۴۰	۳-۱. بساطت صورت به سبب بساطت فصل
۲۴۲	۳-۱-۱. تقریر صدرالمقالبین
۲۴۶	۳-۱-۲. تقریر علامه
۲۵۷	۳-۲. ترکب نفس در عین بساطت فصل

فصل نهم: نوع و احکام آن

۲۶۵	۱. نوع حقیقی و نوع اضافی
۲۶۹	۲. نوع کثیرالافراد و نوع منحصر در یک فرد
۲۷۷	۳. نحوه ترکیب ماده و صورت
۲۷۹	۳-۱. انواع ترکیب
۲۸۲	۳-۲. توضیح محل نزاع
۲۸۸	۳-۳. نوع ترکیب صورت و ماده از دیدگاه علامه

فصل دهم: ترکیب اتحادی ماده و صورت از دیدگاه صدرالمقالبین

۲۹۱	۱. تصویر اجمالی مسئله
۲۹۶	۲. تصویر تفصیلی مسئله
۲۹۶	۲-۱. اتحاد صورت اخیر با هیولا
۳۰۱	۲-۲. اتحاد صورت اخیر با صور مادون
۳۰۶	۳. استدلال
۳۰۸	۳-۱. استدلال اول
۳۱۱	۳-۲. استدلال دوم
۳۱۸	منابع
۳۲۱	نمایه‌ها

مقدمه معاونت پژوهش

حقیقت اصیل‌ترین، جاودانه‌ترین و زیباترین راز هستی و نیاز آدمی است که سلسله مؤمنان و عالمان صادق چه جان‌ها که در راه آن نباخته، و جاهلان و باطل‌پرستان چه توطئه‌ها و ترفندها که برای محو و مسخ آن نساخته‌اند. چه تلخ‌واقعیتی است مظلومیت حقیقت، و چه شیرین حقیقتی است این واقعیت که در مصاف همیشگی حق و باطل، حق سربلند و سرفراز است و باطل ازین رفتنی و نگونسار. این والا و بالانشینی حقیقت، گذشته از سرشت حق، امداد کوشش‌های خالصانه و پایان‌ناپذیر حقیقت‌جویانی است که در عرصه نظر و عمل کمر همت محکم بسته و از دام و دانه دنیا رسته‌اند، و دراین میان نقش و تأثیر ادیان و پیامبران الهی، و به‌ویژه اسلام و پیامبر اکرم ﷺ و جانشینان برحق و کرامی او علیهم‌السلام، برجسته‌ترین است.

دانشمندان نام‌آور شیعه رسالت خطیر و بی‌نظیر خویش را بهره‌گیری از عقل و نقل و غوص در دریای معارف قرآن و برگرفتن گوهر ناب حقیقت از سیره آن پیشوایان و عرضه آن به عالم بشری و دفاع جانانه در برابر هجوم ظلمت‌پرستان حقیقت‌گریز دانسته و در این راه دیده‌ها سوده و جان‌ها فرسوده‌اند. اکنون در عصر بحران معنویت که دشمنان حقیقت و آدمیت هر لحظه با تولید و انتشار فزون از شمار آثار نوشتاری و دیداری و به‌کارگیری انواع ابزارهای پیشرفته سخت‌افزاری و نرم‌افزاری در عرصه‌های گوناگون برای سیطره بر جهان می‌کوشند، رسالت حقیقت‌خواهان و اندیشمندان حوزوی و دانشگاهی، به‌ویژه عالمان دین، بس

عظیم‌تر و سخت دشوارتر است.

در جهان تشیع، پژوهشگران حوزوی در علوم فلسفی و کلامی، تفسیری و حدیثی، فقهی و اصولی و نظایر آن کارنامه درخشانی دارند، و تأملات ایشان بر تارک پژوهش‌های اسلامی می‌درخشد. در زمینه علوم طبیعی و تجربی و فناوری‌های جدید نیز پژوهشگران ما تلاش‌هایی چشمگیر کرده، گام‌هایی نویدبخش برداشته و به جایگاه درخور خویش در جهان نزدیک شده‌اند، و می‌کوشند تا با فعالیت‌های روزافزونشان مقام شایسته خویش را در صحنه علمی بین‌المللی بازبهند. ولی در قلمرو پژوهش‌های علوم اجتماعی و انسانی تلاش‌های دانشمندان این مرزوبوم آن‌گونه که شایسته نظام اسلامی است به بار ننشسته و آنان گاه به ترجمه و اقتباس نظریات دیگران بسنده کرده‌اند. در این زمینه کمتر می‌توان ردپای ابتکارات و به‌ویژه خلاقیت‌های برخاسته از مبانی اسلامی را یافت و تا رسیدن به منزلت مطلوب راهی طولانی و پرچالش درپیش است. از این رو، افزون بر استنباط، استخراج، تفسیر و تبیین آموزه‌های دینی و سازمان‌دهی معارف اسلامی، کاوش در مسائل علوم انسانی و اجتماعی از دیدگاه اسلامی و تبیین آنها از مهم‌ترین اهداف و اولویت‌های مؤسسات علمی به‌ویژه مراکز پژوهشی حوزه‌های علمیه است.

مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی^ع در پرتو تأییدات رهبر کبیر انقلاب اسلامی و حمایت‌های بی‌دریغ خلف صالح وی، حضرت آیت‌الله خامنه‌ای «مد ظله العالی» از آغاز تأسیس براساس سیاست‌ها و اهداف ترسیم‌شده از سوی حضرت آیت‌الله محمدتقی مصباح یزدی «دامت برکاته» به امر پژوهش‌های علمی و دینی اهتمام داشته و در مسیر برآوردن نیازهای فکری و دینی جامعه، به پژوهش‌های بنیادی، راهبردی و کاربردی پرداخته است. معاونت پژوهش مؤسسه برای تحقق

این مهم، افزون بر برنامه‌ریزی و هدایت دانش‌پژوهان و پژوهشگران، در زمینه نشر آثار محققان نیز کوشیده و بحمدالله تاکنون آثار ارزنده‌ای را در حد توان خود به جامعه اسلامی تقدیم کرده است.

کتاب پیش روی، پژوهشی است در قلمرو حکمت متعالیه که با تلاش پژوهشگر ارجمند، آقای عبدالرسول عبودیت نگارش یافته است. هدف اصلی نویسنده بیان مبسوط مطالب نهاییه الحکمه و حتی المقذور حل پاره‌ای از مشکلات آن می‌باشد.

معاونت پژوهش از مؤلف محترم و حجت‌الاسلام والمسلمین آقای محمد حسین‌زاده و حجت‌الاسلام مهدی منصوری که با مطالعه و ارائه نظرهای سودمندشان، بر اتقان و غنای اثر افزوده‌اند، صمیمانه سپاسگزاری می‌کند و توفیق روزافزون ایشان را از خداوند متعال خواستار است.

معاونت پژوهش

مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی *